

YAYO HERRERO, «El moviment ecologista davant la crisi global», dins *No deixis el futur a les seves mans. Cooperació solidària davant la crisi del capitalisme global*. Entrepobles, 2012.

Durant els últims anys hem vist com qualsevol tipus de preocupació per la crisi ecosocial ha desaparegut de les agendes polítiques.

L'explosió de la bombolla immobiliària i el marc de retallades socials amb el qual es pretén inflar de nou un model econòmic centrat en l'acumulació, han aconseguit sepultar la insostenible tensió que es produeix entre una economia que pretén obtenir beneficis sense qüestionar l'activitat que els genera, i els processos i dinàmiques que sostenen físicament la vida.

La vida humana és profundament depenent de la biosfera. Som naturalesa i per això, persones, ciutats, economies o societats no es poden mantenir durant molt temps funcionant en guerra contra l'organització de la naturalesa.

Però a més la vida humana té una segona dependència. Vivim encarnats en cossos que són vulnerables. Des que

naixem i al llarg de la vida, sobretot en alguns moments del cicle vital, no podríem sobreviure o viure dignament si no és perquè altres persones empren molt temps i energia a cuidar i atendre les necessitats dels cossos. Som éssers interdependents.

Ignorar tots dos tipus de dependència fa que la política i l'economia s'obstinin en revifar un model econòmic que precisament atempta contra les bases biofísiques que sustenten tot el viu. Ens trobem davant una crisi global que és ecològica, social i cultural. El que està en crisi és la forma en la qual els éssers humans ens relacionem entre nosaltres i amb la resta del planeta. És una crisi de civilització. [...]

Fins a la Revolució Industrial els éssers humans sobreviuen imitant a la biosfera. Els ritmes de vida eren els marcats pels cicles de la naturalesa i aquests eren dinamitzats per l'energia del sol.

La disponibilitat d'energia fòssil va permetre allunyar-se d'aquest funcionament i accelerar les extraccions i les produccions al servei d'un capitalisme incipient. Això va possibilitar un canvi profund en el metabolisme econòmic i

la possibilitat de superar els límits del territori en el qual es vivia mitjançant un sistema de transport que permetia obtenir energia, materials i alimentació procedent de territoris llunyans [...].

Amb prou feines tres segles després, s'ha superat la biocapacitat global. Hem modificat el sistema que regula el clima de la Terra; hem canviat la composició i característiques dels seus sistemes hidrològics; estem minvant la magnitud i complexitat de la biodiversitat; i el paisatge territori estan sofrint profundes transformacions. La crisi ecològica de la qual no es parla es plasma en una gran quantitat de fenòmens interrelacionats que amenacen amb transformar les condicions biofísiques a les quals nostra espècie està adaptada.

A la base de tots aquests fenòmens es troba un element comú: la incompatibilitat essencial que existeix entre un planeta físicament limitat i un sistema de producció, distribució i consum capitalista, que es basa a l'expansió continuada de l'extracció de materials i la generació de residus. [...]

L'economia capitalista ha crescut a costa de l'energia barata i aparentment inesgotable que proporcionava el petroli [...]. El petroli, avui, és imprescindible en l'agricultura intensiva i en la producció de ensums agrícoles, ho és també en la fabricació de robes, cases, mobles, carreteres, envasos... Les grans urbs són inviables sense energia abundant i barata. Vivim en un món construït amb petroli i el seu esgotament, vulguem o no, modificarà tot el model de vida.

No només es tracta de l'energia fòssil. El metabolisme econòmic també «digereix» altres recursos naturals a una velocitat incompatible amb els ritmes que requereix la naturalesa per regenerar-los, per la qual cosa ja ha començat a manifestar-se la progressiva escassetat d'altres elements imprescindibles per a la vida com són l'aigua dolça, els boscos, la pesca, els sòls fèrtils, la fauna salvatge o els esculls de coral o la pròpia biodiversitat... [...]

El sistema econòmic capitalista s'ha mostrat incapaç de satisfer les necessitats vitals de la majoria de la població. Els països enriquits han pogut superar els límits dels seus propis territoris a costa de la importació, en condicions

avantatjoses, de matèries primeres, biodiversitat i mà d'obra d'altres zones del món.

Les desigualtats entre els països del Centre i la Perifèria no només es mesuren en termes de renda, sinó que s'expressen també en termes territorials i físics.

Segons l'informe Planeta Viu (WWF, 2010: 38-39), a cada persona li corresponen al voltant 1,8 d'hectàrees globals de terrenys productiu. Doncs bé, la mitjana de consum mundial supera les 2,2 Ha i aquest consum no és homogeni. Mentre que en molts països de la perifèria no arriba a les 0,9 Ha, la ciutadania dels Estats Units consumeix 8,2 hectàrees per càpita; la canadencs 6,5; i l'espanyola unes 5,5 Ha.

L'estil de vida mitjà de les persones que viuen als països enriquits supera el que permeten els seus propis territoris. Això posa de manifest la inviabilitat física d'estendre aquesta manera de vida a tothom i constata que el seu manteniment només és possible a costa de l'espoli i la degradació d'altres territoris i de que les persones que viuen en ells puguin viure dignament.

La deterioració accelerada dels ecosistemes i de les condicions bàsiques d'existència dels qui els habiten, estan

expulsant a les persones i obligant a uns moviments migratoris sense precedents. A molts pobles els ha estat arrabassat el dret a romandre i es veuen obligats a emprendre el mateix viatge que les matèries primeres i els fruits dels monocultius que s'extreuen dels llocs on abans vivien: el viatge del Sud al Nord. [...]

Dèiem en la introducció que la vida humana també està subjecta a una dependència material dels temps de treball que altres persones ens dediquen.

En les societats patriarcals la major part d'aquestes tasques imprescindibles per a la vida són assumides per dones, fonamentalment per la imposició d'un model de divisió sexual del treball que carrega a les dones, gairebé en exclusiva, amb la tasca d'ocupar-se del benestar quotidià i ajustar les tensions que es creen entre el capital i la vida humana.

Òbviament, no es pot deixar d'atendre a les persones ancianes, a nens i nenes i a les persones malaltes o amb diversitat funcional. Atès que la major part dels homes no es fan responsables d'aquestes tasques i que els serveis públics estan desapareixent amb l'excusa de tractar de

recuperar el mateix model de creixement que paradoxalment va causar la crisi econòmic financera, les llars, i en elles majoritàriament les dones, acaben assumint l'ajust de la crisi i tractant de solucionar els pitjors efectes de la precarietat sobre la vida de les persones.

Però la disponibilitat de temps també té límits. Les dones amb dobles o triples jornades tracten de reaccionar transferint part d'aquests treballs a altres dones de la família, o, quan les relacions de classe ho permeten, a dones contractades que realitzen aquests treballs en condicions gairebé sempre precàries.

És especialment notori el paper que juguen les dones migrants en els treballs de cures. Es crea una cadena global de cures en la qual aquestes dones que assumeixen com a ocupació precària la neteja, la cura de la infància, de les persones majors i discapacitades, deixen al descobert aquestes mateixes funcions en els seus llocs d'origen, on altres dones, àvies, germanes o filles les assumeixen com poden.

Es resolgui com es resolgui, l'element comú és que l'atenció als cossos vulnerables segueix residint de forma

forçosa en la meitat de la humanitat, mentre l'altra meitat, la societat, les empreses i els estats no es fan responsables de la reproducció social, encara que es beneficiïn d'ella. [...]

En les societats capitalistes es considera producció tot allò que generi benefici econòmic. No importa la naturalesa de les produccions que sostinguin el, creixement, en els nostres indicadors econòmics compta en positiu la malaltia, la destrucció de la naturalesa o la guerra. El que suma com a riquesa és el benefici econòmic de venda de medicaments i armes i els treballs de reparació dels ecosistemes. La salut, la pau, l'aire net i potable accessible no sumen en els indicadors econòmics. Són invisibles i la seva destrucció no resta en cap indicador.

La lògica que el manté viu xoca amb aquella que només mira els agregats monetaris. La una pretén el manteniment dels processos vitals i pot contribuir a la resolució de les necessitats humanes, mentre que l'altra cerca la concentració de poder i l'acumulació de riquesa.

Aquest contrasentit provoca dinàmiques profundament contradictòries. Els qui avui ens governen diuen que les seves polítiques s'orienten a aconseguir la qualitat de vida

de les persones i defensen que només és possible aconseguir aquesta fi amb precarietat, retrocedint dècades en matèria de drets laborals, sepultant sòls fèrtils sota ciment, tractant les lleres dels rius com si fossin canonades d'aigua...

Diuen els economistes que el procés econòmic té com a finalitat produir béns i serveis que permetin la reproducció social: Però alhora, la reproducció social s'invisibilitza i es relega a l'altruisme obligatori de les dones en les llars. I una bona part del que es diuen béns, en realitat són «produccions» nocives per a la naturalesa i per al cos de les persones. Sumen com a riquesa encara que destrueixin naturalesa i materials finits i col·lapsin els embornals del planeta.

Sortir de la lògica biocida obliga a repensar el món des del prisma de la sostenibilitat i la reproducció social i respondre a altres preguntes. Quines necessitats cal satisfer? Quines són les produccions necessàries perquè es puguin satisfer? Quins són els treballs socialment necessaris per a això? [...]

El primer debat entorn de la producció és el de què produir i quant. La producció ha d'estar lligada al manteniment de la

vida i no a la seva destrucció. Per tant aquelles produccions que satisfacin necessitats per a totes les persones sense destruir la naturalesa seran les que calgui prioritzar.

L'agroecologia, la pesca sostenible, la rehabilitació energètica de l'edificació, els transports públics, els béns relacionals i col·lectius, són camps en els que hi ha molt per fer. [...]

Els treballs de cures, que històricament han realitzat les dones, els que serveixen per mantenir o regenerar el mitjà natural, els que produeixen aliments sense destruir els sòls i enverinar les aigües, així com els que consoliden comunitats integrades al seu territori, faciliten el manteniment de la vida en equitat i per això són treballs desitjables. També ho són els que serveixen per detenir la destrucció dels territoris. [...]

Es fa imprescindible revisar i transformar profundament l'actual model de treball perquè també es reconegui com a tal el que possibilita la reproducció social. No n'hi ha prou amb que la cura es reconegui com alguna cosa important, si no es trastoca profundament el model de sexual del treball. Cal trencar el mite que les dones són felices

cuidant. Cuidar és dur i es fa per obligació, perquè no es pot deixar de fer.

En l'àmbit de la reproducció social i les tasques domèstiques i relacionades amb la cura, els serveis públics són essencials si volem que la societat en el seu conjunt es responsabilitzi d'ells. Deixar-los relegats a la individualitat de cada llar suposa que els homes només s'ocuparan en el cas que la correlació de forces en l'exercici del poder en cada llar no es resolgui sota la lògica patriarcal.

La valoració i remuneració justa d'aquests treballs és també important perquè els homes s'hi incorporin. Si els treballs relacionats amb la cura tenen prestigi social i estan decentment remunerats, gairebé amb seguretat podem dir que els homes voldran fer-los.

Per afrontar aquesta necessitat, l'articulació amb el moviment feminista és imprescindible. Les nostres societats tenen un problema amb l'organització del temps, l'espai i la gestió de les prioritats. Si hi ha un moviment que ha reflexionat sobre temps, espais i prioritats, aquest és el feminista. Per tant, el diàleg i l'aprenentatge de la riquesa del feminisme són un assumpte d'intel·ligència col·lectiva. La cerca de sinergies

entre ecologisme i feminisme presenta importants avanços en els últims anys. [...]

Tradicionalment, s'ha defensat que la distribució estava supeditada al creixement de la producció. Així es passava de puntetes per la incòmoda qüestió del repartiment. No obstant això, hem vist que el creixement contradiu les lleis fonamentals de la naturalesa i que no pot tenir més que un caràcter transitori i a costa de generar una gran destrucció. Així, el benestar torna a relacionar-se amb la qüestió essencialment política de la distribució. [...]